

Гуледза Василина Михайлівна,
ад'юнкт кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВТЕЧІ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ АБО З-ПІД ВАРТИ

Однією з найскладніших та найважливіших слідчих (розшукових) дій у процесі досудового розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варті, є огляд місця події.

Огляд місця події – це невідкладна слідча (розшукова) дія, яка проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення та, згідно ч. 3 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу України може бути проведена до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудового розслідування. Огляд місця події, проведений своєчасно, організовано та кваліфіковано, дозволяє запобігти знищенню слідів, порушенню обстановки, втраті речових доказів, і, відповідно, є запорукою повноти та якості проведення подальшого розслідування.

Провадження огляду місця події підпорядковане певним принципам, до яких належать:

а) своєчасність огляду. Огляд місця події здійснюється негайно після одержання повідомлення про подію злочину, в будь-який час доби. Своєчасність огляду забезпечує одержання всебічної інформації про подію і оперативність у здійсненні розшукових заходів;

б) об'єктивність і повнота огляду. Об'єктивність огляду означає всебічне обстеження всієї обстановки, слідів та речових доказів. Як правило, при огляді місця події слідчий виходить з первісної інформації про подію, одержаної після прибуття на місце події, а також з тих версій, що виникають під час огляду. Таких версій може бути декілька і згідно з кожною з них має провадитися огляд;

в) планомірність огляду. Слідчий огляд передбачає певний порядок у діях слідчого, планомірність передбачає й обрання методів огляду (ексцентричний, концентричний, фронтальний та ін.);

г) застосування науково-технічних засобів. Цей принцип огляду місця події стосується виявлення і фіксації слідів та речових доказів, що у багатьох випадках неможливе без застосування науково-технічних засобів. Важливим засобом фіксації окремих слідів, речових доказів, як і усіх обставин події, є фото- або відеозйомка. Застосована згідно з передбаченими правилами, вона сприяє об'єктивному

відображенню загальної та слідової картин, які спостерігалися під час огляду місця події [4, с. 162].

Ефективність огляду місця події багато в чому залежить і від правильної організації заходів, спрямованих на виявлення слідів втечі засудженого, від способу втечі та кількості залишених слідів, а також від кваліфікації осіб, які проводять першочергові слідчі (розшукові) дії [5, с. 260–266].

Крім того, результативність огляду місця події також визначається рівнем підготовки його проведення. Підготовка до огляду є комплексом заходів організаційно-забезпечувального характеру, які створюють сприятливі умови для слідчої (розшукової) дії. Така підготовка здійснюється у два етапи:

- підготовка до огляду після отримання повідомлення про подію (уточнення відомостей про характер події, забезпечення охорони місця події, забезпечення безпеки громадян та запобігання шкідливим наслідкам злочину, залучення спеціалістів, визначення складу слідчо-оперативної групи та перевірка готовності науково-технічних засобів, комплектності криміналістичної валізи тощо);

- підготовка до огляду, який здійснюється безпосередньо на місці події (вжиття заходів щодо надання необхідної домедичної та медичної допомоги потерпілим, усунення сторонніх осіб з місця події, встановлення очевидців вчинення злочину, постановка конкретних завдань кожному члену слідчо-оперативної групи, а також роз'яснення прав і обов'язків іншим учасникам огляду [3, с. 68].

Після здійснення підготовчих дій, слідчий проводить загальний огляд місця події, метою якого є:

- визначення меж території, що підлягає огляду, та вибір вихідної точки огляду. Межі огляду місця події, зазвичай, повинні включати в себе місце, де відбувся злочин; місця, де виявлені сліди чи предмети, що можуть бути в подальшому визнані як речові докази; приміщення, транспорт або ділянку місцевості, де злочинець знаходився безпосередньо перед вчиненням злочину, а також, де знаходяться його особисті речі, які є носіями біологічної та одорологічної інформації; можливі шляхи залишення злочинцем місця події (маршрут його втечі) тощо;

- обрання способу послідовного вивчення обстановки події;

- вирішення питання про необхідність залучення до огляду місця значної кількості працівників оперативних підрозділів (вжиття заходів щодо їх своєчасного прибуття), а також про доцільність прочісування місцевості та залучення з цією метою допоміжних сил, в тому числі і представників громадськості [2, с. 28].

Специфіка місця вчинення злочину (яким у більшості випадків є установа виконання покарань) обумовлює певні особливості проведення огляду місця події. Зокрема, слід враховувати, що значна кількість засуджених володіє певними знаннями в галузі кримінального права, кримінального процесу та криміналістики і тому нерідко вони вчиняють досить активні дії, направлені на знищення слідів злочину та інших речових доказів, або навпаки, умисно залишають на місці події сліди, які не мають жодного відношення до події, що розслідується.

Також при організації проведення огляду місця події, слід враховувати, що основними місцями концентрації криміналістично значимої інформації при втечі з місць позбавлення волі або з-під варти є місце початку подолання перешкод, місце безпосереднього подолання, місце закінчення подолання загороджувальних засобів, а також шляхи (маршрут) втечі. Тому в стадії статичного огляду рекомендується застосовувати вузловий спосіб, зосередивши увагу на виявленні слідів подолання перешкод та обстановки вчинення злочину. У випадку вчинення втечі шляхом проходження через контрольно-пропускні пункти варто застосовувати лінійний метод огляду, оскільки межі місця події є обмеженими. В даній ситуації, в першу чергу, концентрується увага на фіксації обстановки вчинення злочину [1, с. 23]. При проведенні огляду ділянки місцевості, якою злочинець залишав місце події, слід звертати увагу на наявність камер відеоспостереження, за допомогою яких можна вирахувати подальший маршрут руху злочинця, а також встановити осіб, які могли надавати допомоги при здійсненні втечі з місця позбавлення волі.

Варто також наголосити на тому, що при проведенні огляду місця події під час розслідування даної категорії злочинів суттєве значення має якість складання схеми або плану місця події, а саме місця втечі, адже саме схема (план) допомагає візуалізувати картину події, що відбулася та полегшує діяльність слідчого на подальшому етапі розслідування.

Отже, підсумовуючи викладене, підкреслимо, що огляд місця події дозволяє отримати початкову інформацію про злочинну подію, що відбулася, і на підставі неї визначити основні напрямки подальшого розслідування. Відповідно до цього, питання вироблення практичних рекомендацій щодо організації і тактики проведення вказаної слідчої (розшукової) дії під час розслідування втечі з місць позбавлення волі або з-під варти, є надзвичайно актуальним і вимагає проведення подальших наукових розробок.

Список використаних джерел

1. Грязева Н. В. Методика расследования побегов из мест лишения свободы : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. М., 2014. 27 с.
2. Едресов С. А. Вопросы организации осмотра места происшествия в условиях УИС : монография. Костанай, 2015. 182 с.
3. Іщенко А. В., Іерусалимов І. О., Удовенко Ж. В. Теорія і практика криміналістичного забезпечення процесу доказування в розслідуванні злочинів : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2007. 160 с.
4. Криміналістика : підручник / кол. авт.: В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. ; за ред. В. Ю. Шепітька. 4-е вид., переробл. і доповн. Харків : Право, 2008. 464 с.
5. Лютынский А. М., Морозов Р. М. Некоторые вопросы практики расследования побегов из исправительных учреждений ФСИН России. *Актуальные проблемы российского права*. 2008. № 2. С. 260–266.